

Triploblastické coelomata

Základné znaky

- Mnohobunkové organizmy
- Triploblastická stavba
- Eumetamérna štruktúra
  - Telo segmentované, segmenty identické, hlavne v ranom štádiu
  - Annelida
  - Arthropoda (podľa molekulárnej biológie – nukleotidov v ribozomálnej RNA, sú zdrojom pre eumetamérne annelida a pseudometamérne mäkkýše)

- Článkovanosť je vyvinutá u
- Annelida
  - Dobre vyvinutý, nemizne počas ontogenézy (okrem niektorých Sedentaria) ?vrchné proterozoikum *Spriggiina, Dickinsonia*
- Arthropoda
  - Článkovanosť varíruje podľa špecializácie, závisí od chitinózoneho karapaxu a prívěskov ?predkambrium
- Niektoré mäkkýše
  - Eumetamérne, Monoplacophora a Aplacophora ?predkambrium

Arthropoda ?vrchné proterozoikum

- 75 – 80% všetkých žijúcich druhov
  - Z toho Insecta 70 000 známych druhov
- Žijú vo všetkých prostrediach (arktída-rovník), voda, suchá zem, vzduch...
- Telo majú bilaterálne súmerné,
- Článkované
- pokryté **kutikulou**, chitínovým pancierom, štítom alebo obalom, často inkrustovaným karbonátom
- teda vonkajšia kostra – exoskelet
- Niektoré majú schránky zložené z dvoch misiek *Ostracoda* (lastúrničky), “schránky” (*Balanus*) zložené z piatich doštičiek.

Hlavné črty

- **Pancier:**
  - Obrana, ochrana, pripevnenie pohybových svalov
  - Spája články, pripája prívesky (tenká pružná kutikula)
  - Nespojité spôsoby rastu
- **Telo (soma):**
  - Dorzálna časť (tergity) – chrbtová časť
  - Ventrálna časť (sternity) – brušná časť
  - Bočné časti (pleury) – pokračovanie sternitu
- **Prívesky:**
  - **Biramiálny** typ – (základný arthropódový)
Trilobitomorpha, Crustacea, Chelicerata 2 rovnaké časti
– endo a exopodit, vychádzajú z protopoditu (symopoditu)
  - **Uniramiálny** typ – terestrické, vyvíjajú sa z biramiálneho typu, z protopoditu vzniká ďalšia časť nohy, u lietajúcich niekedy exopodit mizne

Hlavné časti tela

- 3 typy rozdelenia tela :
  - Trilobitové
    - Cephalon, thorax, pygidium
  - Hmyzie
    - Hlava, thorax (bruško), abdomen (zadoček)
  - Chelicerátové
    - Prosoma, pre a post abdomen, spolu tvoria opistozómu

Hlavová oblasť

- Vzniká cefalizáciou (zrastenie rôzneho počtu článkov počas ontogenézy)
  - Brušná časť ostáva článkovaná
  - Chrbtová má hladký tvar
- Ventrálne a laterálne elementy sú väčšinou v preorálnej oblasti
- Druhotný posun úst – presun príveskov v hlavovej oblasti

Dôležité znaky na hlavovej oblasti

- Počet článkov posunutých do perorálnej oblasti
  - 1 článok Onychopora
  - 2 články Chelicerata
  - 3 články Crustacea, Myriapoda, Hexapoda
- Počet a typ perorálnych príveskov
  - 2 páry Chelicerata (chelicery, antény)
- Prítomnosť, alebo neprítomnosť perorálnych príveskov
- Počet nôh uspôsobených na prijímanie potravy

Brain + ventrálny nervový povrazec	Preorálna oblasť a postorálne segmenty		Prívesky		
		Trilobita	Crustacea	Chelicerata	Myriapoda, Hexapoda
_____	nesegmentovaný akron	akron okular-X	—	—	—
protocerebrum	preanteny	(antény1)	—	—	—
deutocerebrum	antény A1	antény 2	antény 2	—	—
tricerebrum	segment I.	nohy	antény 3	chelicery	antény
ganglión 1	segment II.	nohy	mandibuly	pedipalpy	—
ganglión 2	segment III.	nohy	prvé maxily	nohy	mandibuly
ganglión 3	segment IV.	nohy	druhé maxily	nohy	maxily
ganglión 4	segment V.		´maxilipédy	nohy	labia
ganglión 5	segment VI.			nohy	

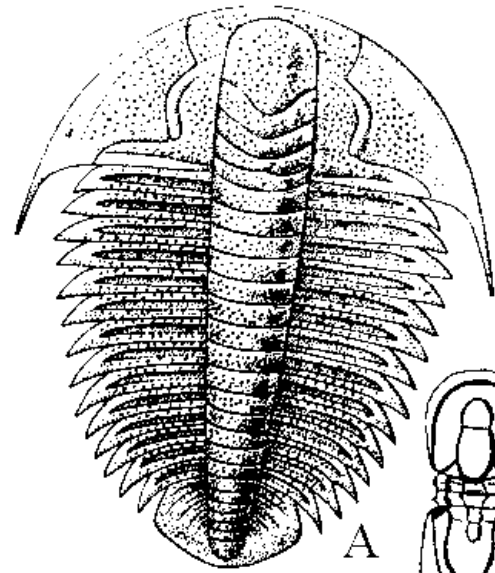
Sústavy

- Nervová (podobná červom)
- Tráviaca sústava
  - Ústny otvor, tráviaca rúra
- Cievna sústava
  - Srdcová rúra na chrbtovej strane tela
  - Dobre vyvinuté zmyslové orgány – čuch, hmat, oči
- Dýchanie – kríčkované žiabre, vnútorné žiabre, pľúcne vaky
- Rozmnožovanie
  - Pohlavie oddelené, možnosť partenogenetického delenia
  - Vývoj cez larvu

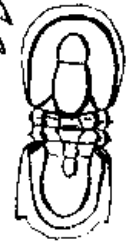

Systematické rozdelenie

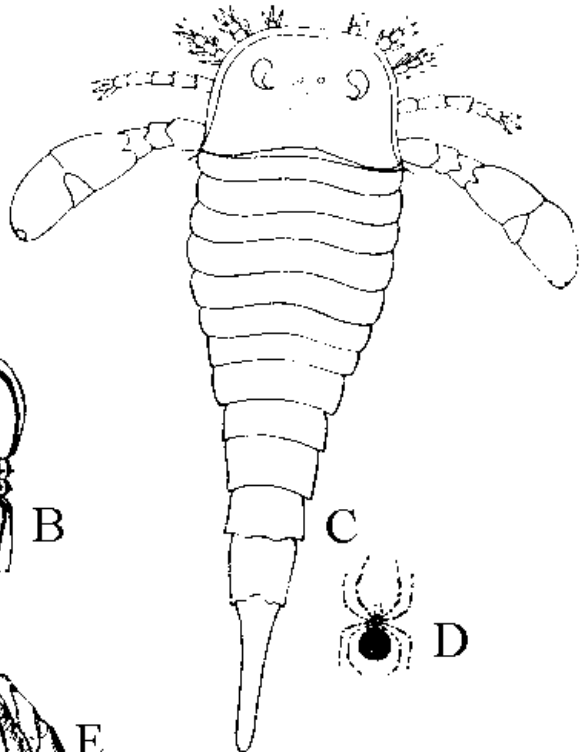
- **Podkmeň – Trilobitomorpha (trojlalokovce) vend - perm**
- **Podkmeň – Chelicerata (klepietkavce) kambrium - recent**
- **Podkmeň – Crustaceomorpha (Branchiata) (kôrovce) kambrium - recent**
- **Podkmeň – Tracheata (Uniramia) (vzdušnicovce) kambrium, - recent**

A

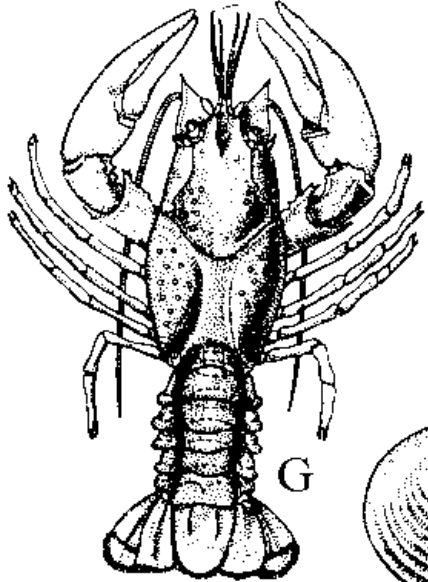
B

C

D

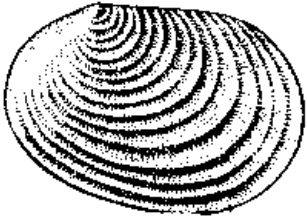
G

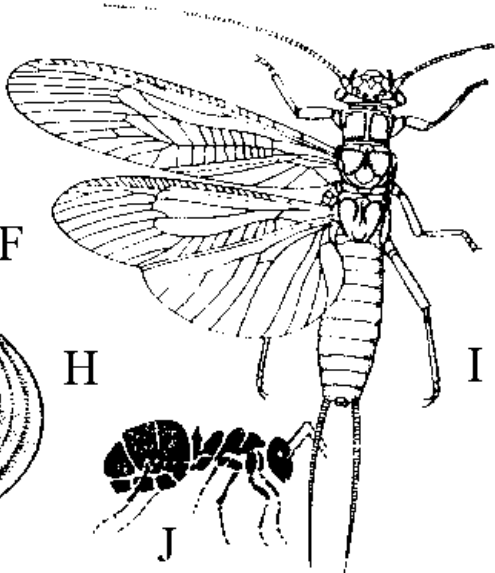
E

F

H

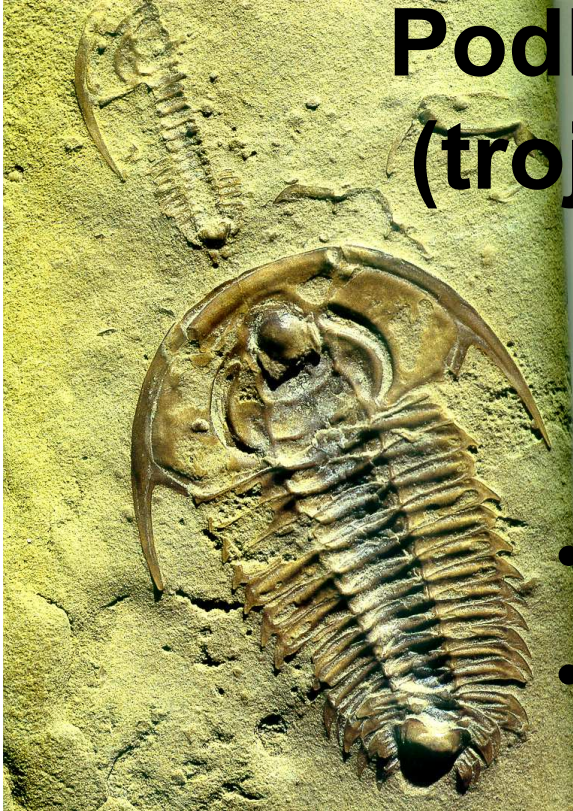

I

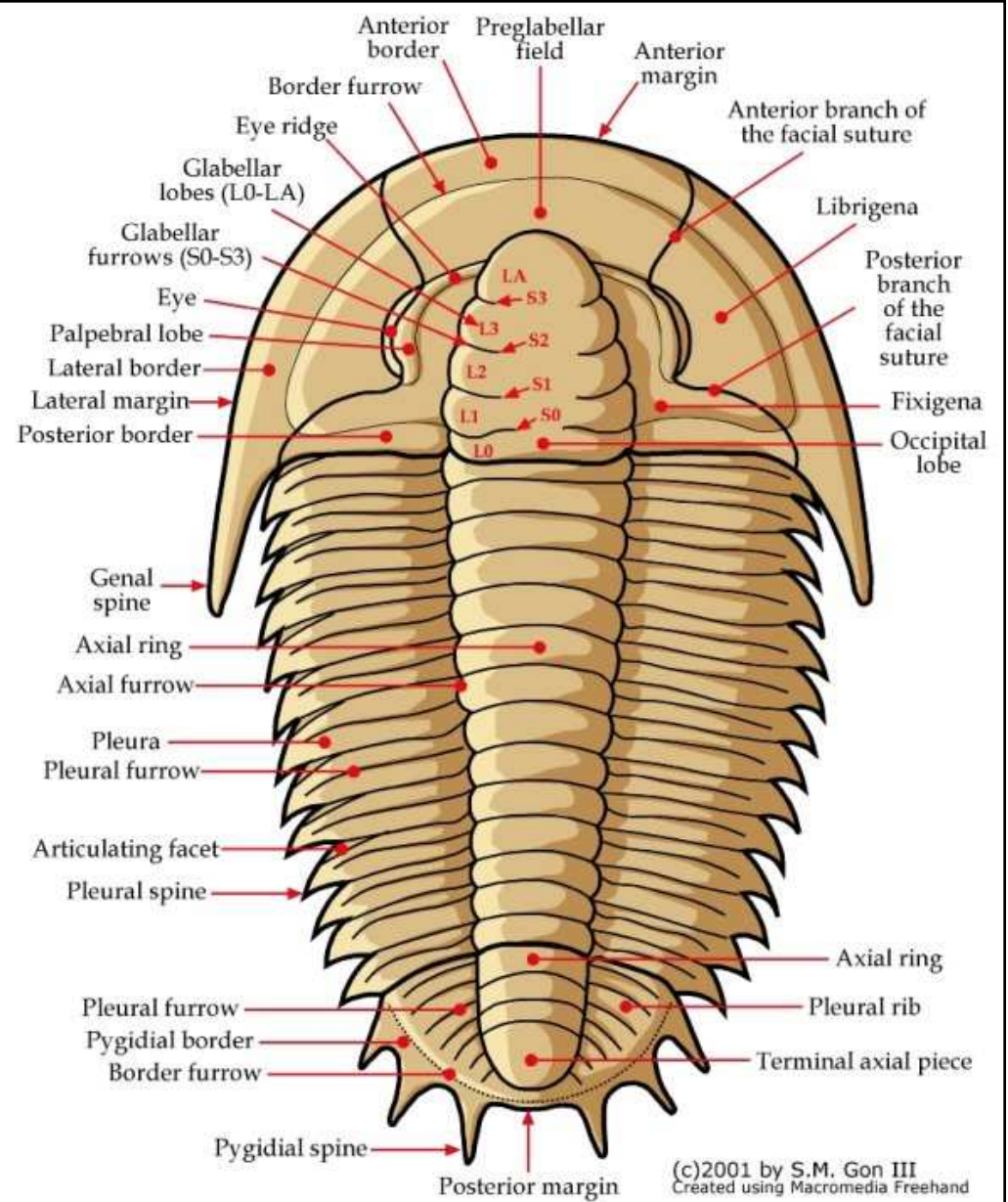
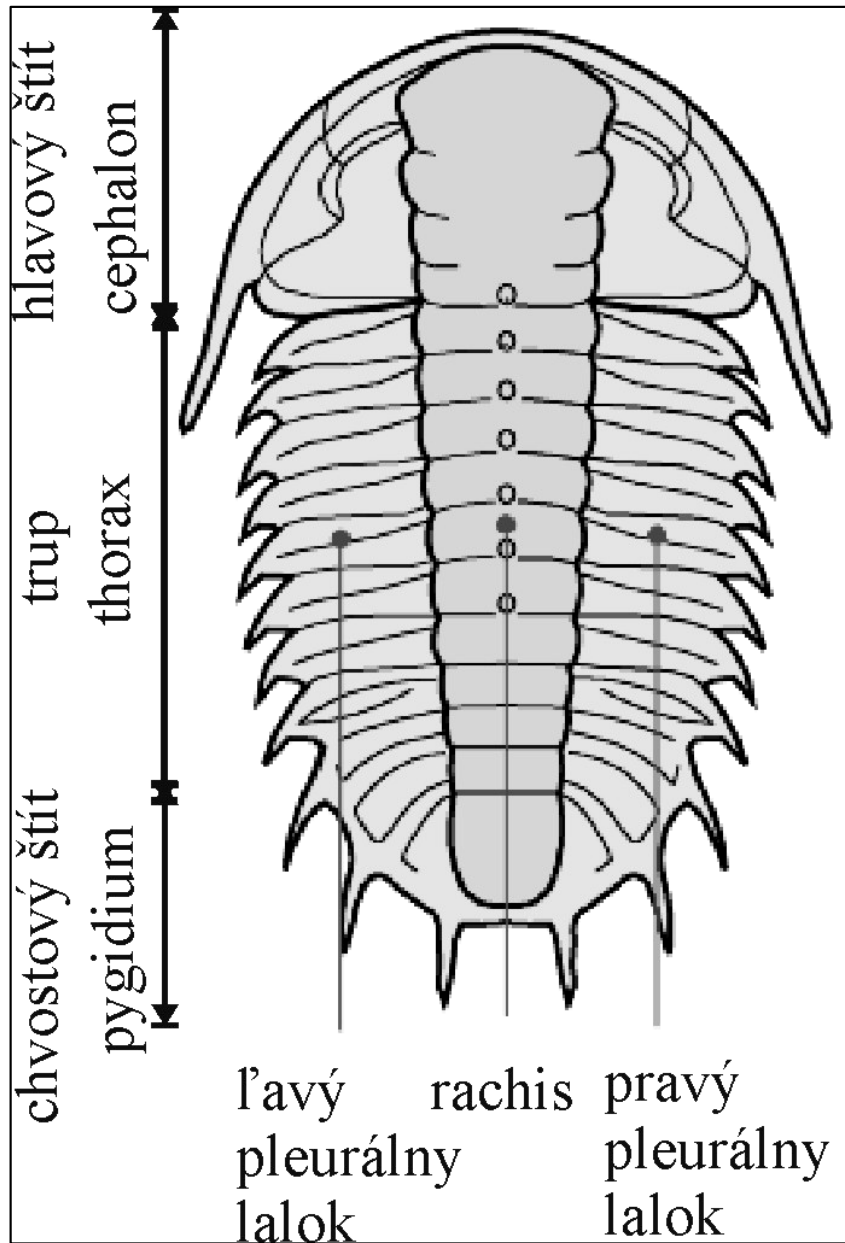

J

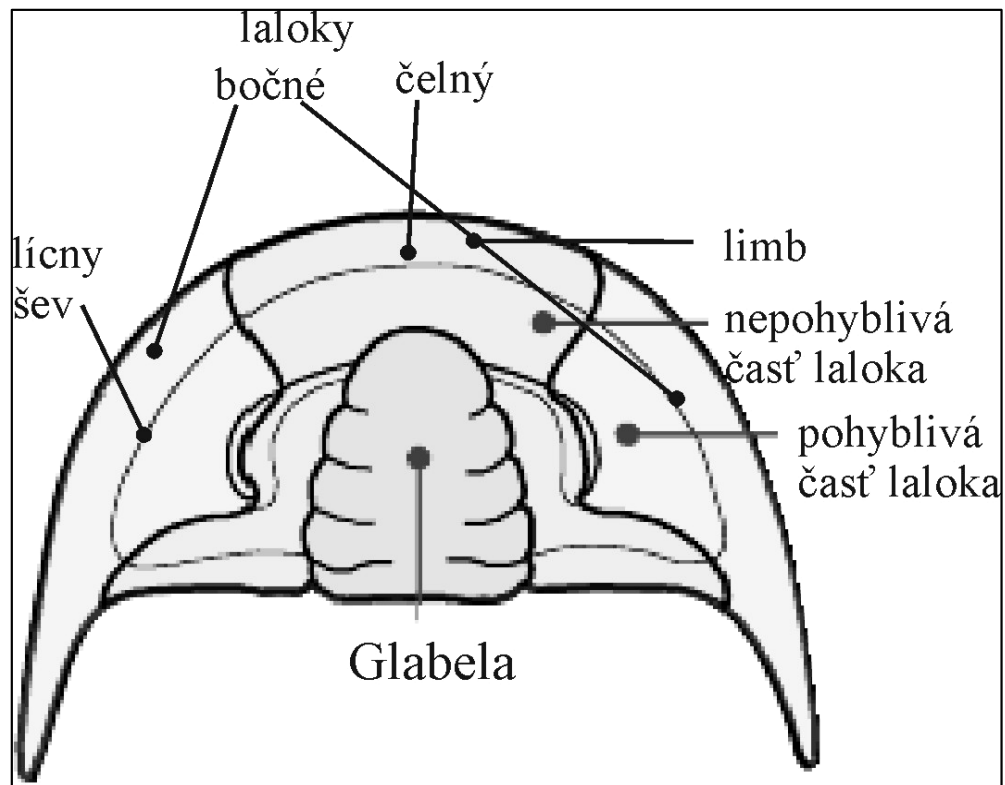
Podkmeň – Trilobitomorpha (trojlalokovce) vend - perm

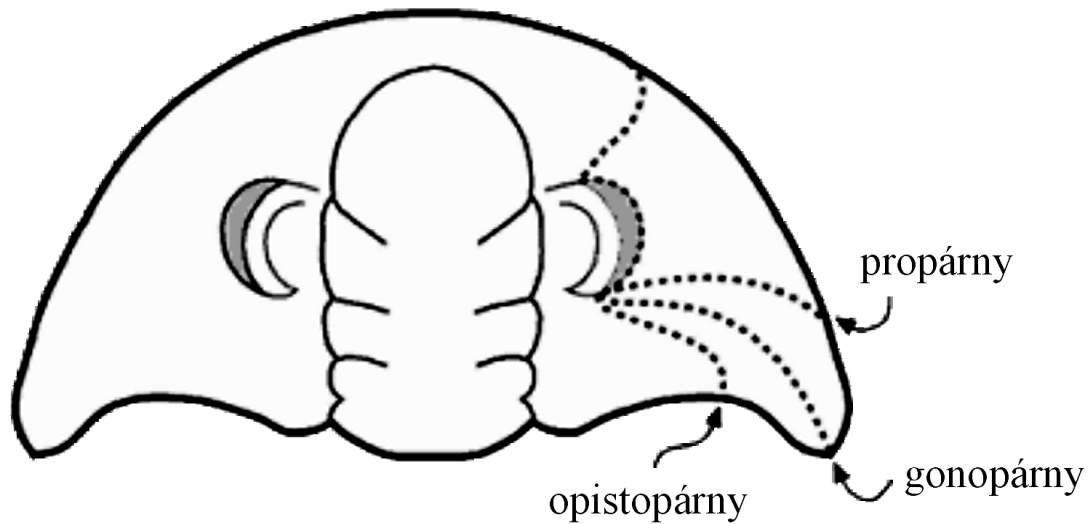
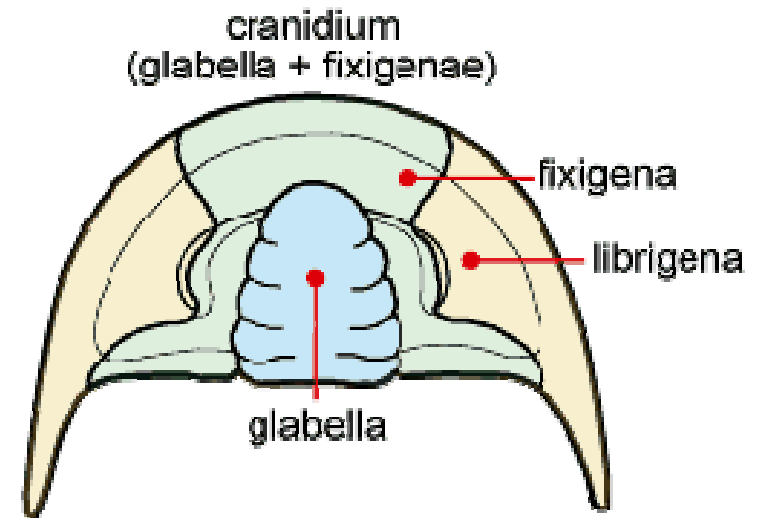
- vymreté paleozoické článkonožce
- charakteristické rozdelenie tela dvomi pozdĺžnymi brázdami na 3 časti – osovú a dve bočné
- priečne sú rozdelené tiež na tri časti – hlavovú, hrudnú a chvostovú.
- najvýznamnejšia je trieda **Trilobita**

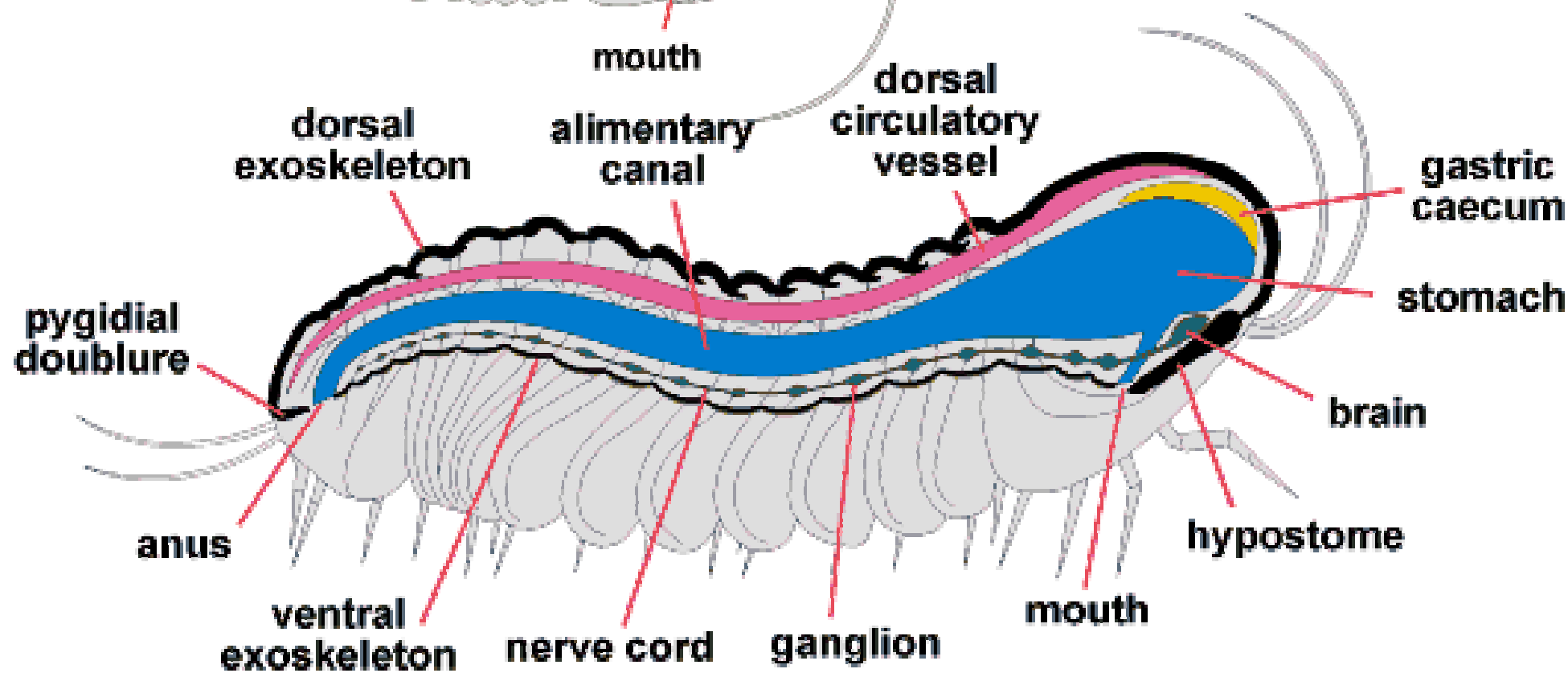
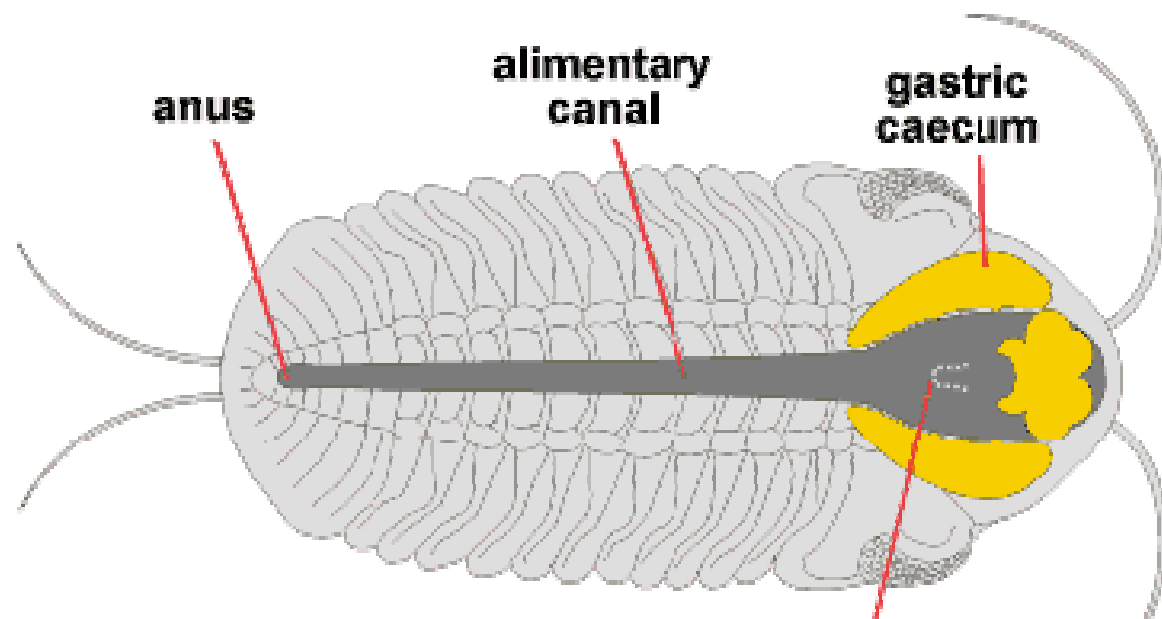

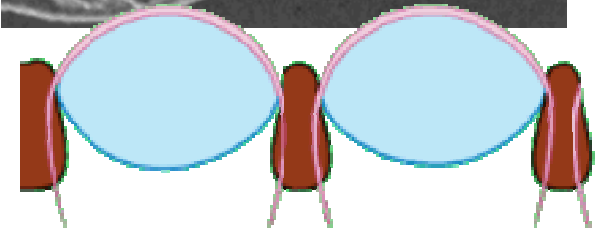
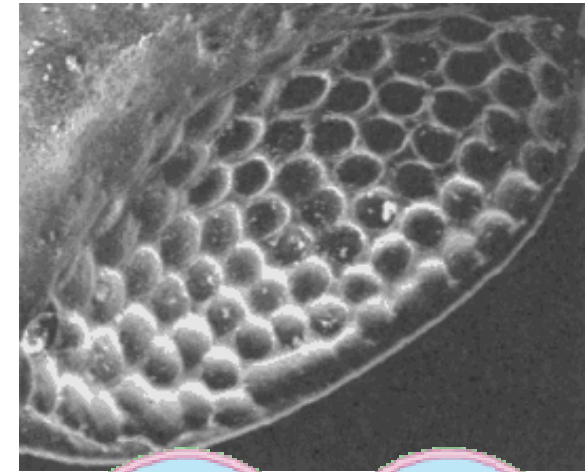
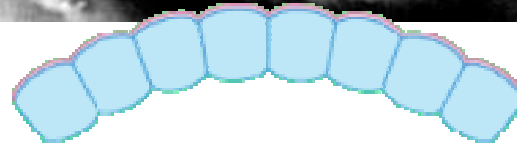
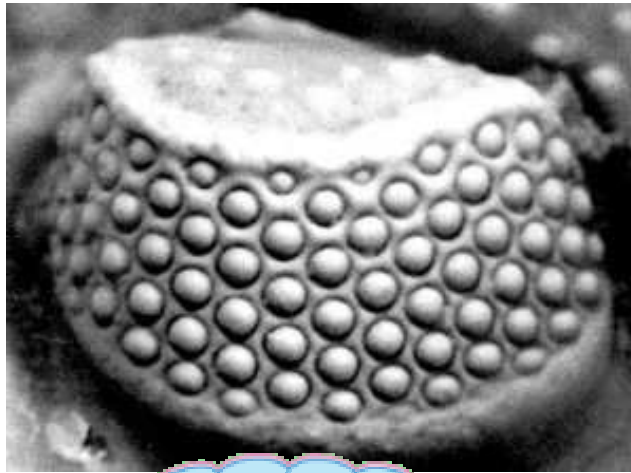
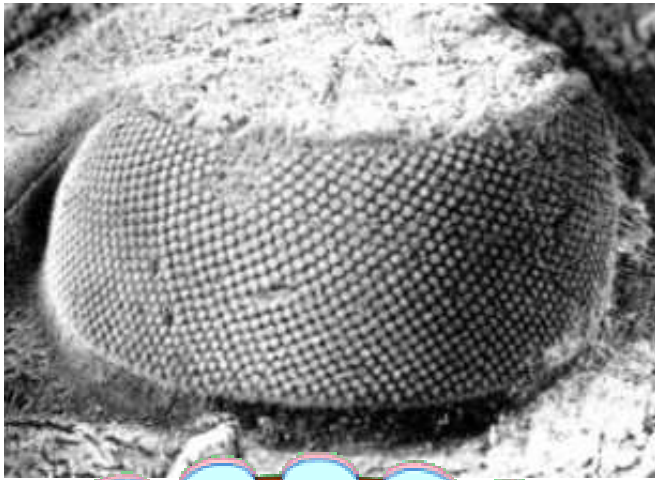

Typy lícného šva u trilobitov

Typy očí

Holochroické

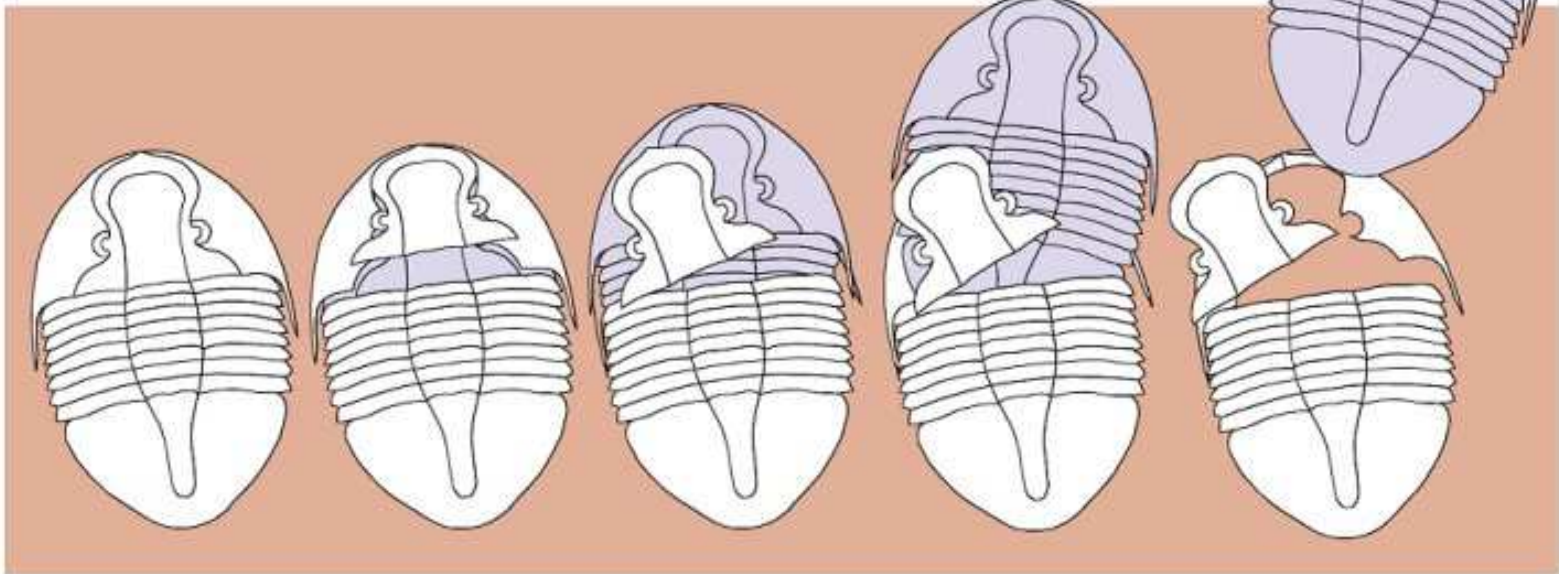
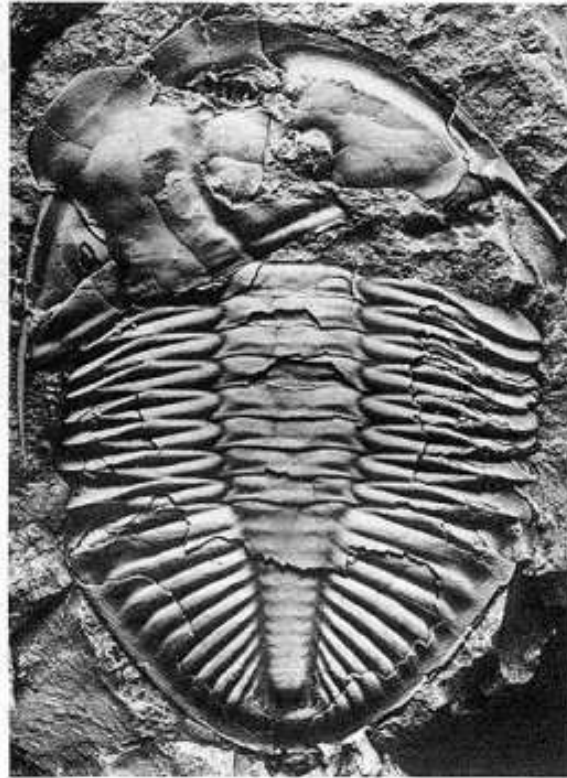
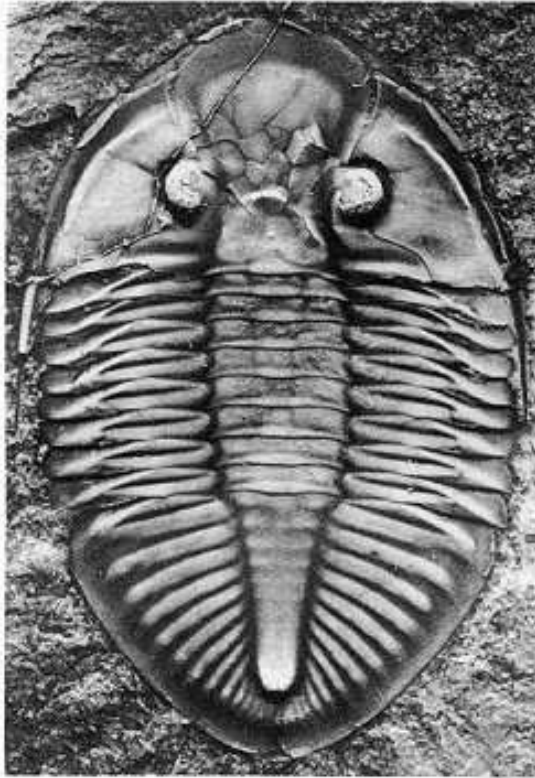
(takmer všetky rody)

Schizochroické

Phacopida

Abatochroické

Iba Eodiscina

Základy systematiky a klasifikácia

delí sa na 8 radov, 5000 rodov, ktoré zahŕňajú okolo 15 000 druhov. (Podľa: Fortey et al. 1997)

Rady triedy *Trilobita*:

Rad *Agnostida* – spodné kambrium - ordovik

Rad *Redlichiida* – spodné a stredné kambrium

Rad *Corynexochida* – spodné až vrchné kambrium

Rad *Ptychopariida* – spodné kambrium - devón

Rad *Phacopida* – ordovik - devón

Rad *Lichida* – spodný ordovik - vrchný silúr

Rad *Asaphida* – stredné kambrium – silúr

Rad *Proetida* – ordovik – perm

Agnostida

Redlichiida

Corynexochida

Ptychopariida

Phacopida

Lichida

Proetida

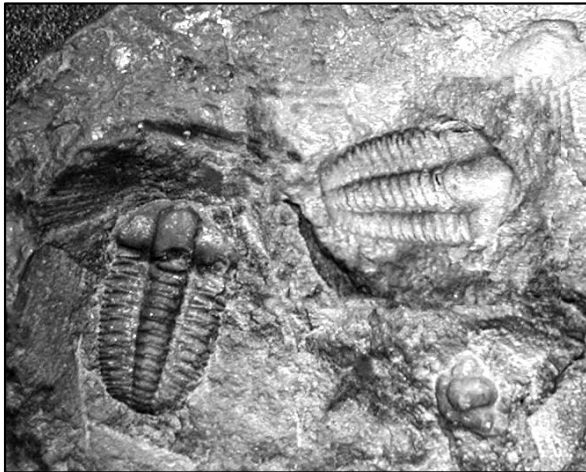
Asaphida

Rad *Agnostida* – spodné kambrium - ordovik

Trilobity uvedeného radu majú v hrudnej časti 2-3 segmenty. Hlavový a chvostový štít sú si veľmi podobné. Pri zadnom okraji hlavového štítu okolo glabely sú dve trojuholníkové vypukliny, ktoré sa však nenachádzajú na chvostovom štíte. Oči a líčne švy obyčajne chýbajú, ak sú prítomné, sú propárne. Rozmery – od niekoľkých mm do 2 cm.

Rad *Redlichiida* – spodné a stredné kambrium

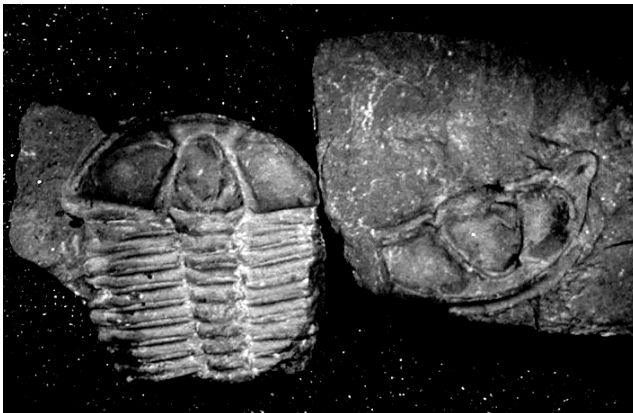
Telo majú dlhé, sploštené, hlavový štít veľký, glabelu s výraznými brázdami. Oči veľké, s očnými strieškami, lícny šev metapárneho typu. Počet segmentov (článkov) hrude je nestály 12-44. Segmenty sú zakončené trňami, tretí segment je často zväčšený a nesie veľký trň. Chvostová časť je malá, často zakončená **telsonom** (chvostovým trňom, ihlicou).

Rad *Corynexochida* – spodné až vrchné kambrium

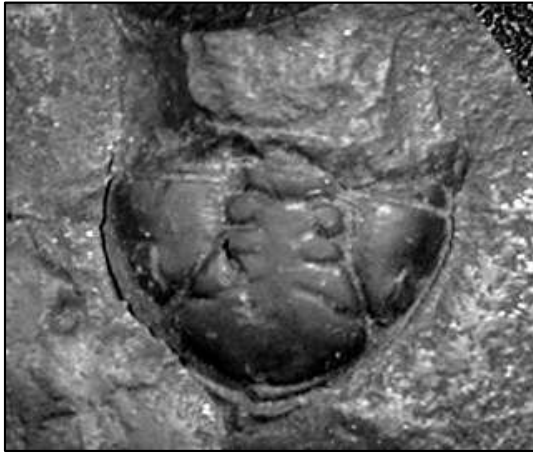
Telo je predĺžené, oválne, hlavový štít je veľký, okrúhly s ostňami (obr. 71). Glabela je dlhá, dopredu rozšírená. Oči sú úzke, s očnými oblúkmi. Lícne švy sú opistopárne. Počet hrudných segmentov je 5-12. Chvostový štít je veľký alebo stredne veľký, môže mať okrajové ostne.

Rad *Ptychopariida* – spodné kambrium - perm

Glabela má rôzny tvar, oči často chýbajú. Lícne švy sú opistopárne, menej propárne. Počet segmentov v hrudnej časti býva od 6-25. Chvostový štít je dobre viditeľný, pozostáva z malého počtu segmentov.

Rad *Phacopida* – ordovik - devón

Počet segmentov v hrudnej časti je od 8-19. Chvostový štít je rôznych rozmerov, často má bočné trne alebo stredový trň.

Phacops rana

Rad *Lichida* – spodný ordovik - vrchný silúr

Patria sem opistopárne trilobity stredných, až veľkých rozmerov (obr.71). Hlavový a chvostový štít je veľký, so svojráznou stavbou. Glabela je široká. Pygídium je veľké, pleurálne časti sú listovité alebo trňovité. Povrch býva hrboľčekovitý.

Lichida

Rad *Proetida* – ordovik – perm

Malé trilobity, v súčasnosti oddelené od radu Ptychopariida (obr.71). Majú opistopárnu sutúru, glabela veľká, vypuklá, dobre viditeľná, oči sú zvyčajne prítomné, veľké, holochroické. Tórax má 8-22 článkov, bez, alebo s dlhými trňami. Pygídium malé, obyčajne bez ostňov.

Rad *Asaphida* – stredné kambrium – silúr

Veľká skupina trilobitov, zahŕňa až 20% všetkých známych druhov (obr.71). Hlavový a chvostový štít sú približne rovnaké, tórax pozostáva z 5-12 článkov, glabela je slabo vyznačená, oči sú na stopkách, alebo polmesiacovitého tvaru. Niekedy sú oči veľmi veľké. Lícny šev je opistopárny. Niektoré mali schopnosť stáčať

Rusophycus

Stopy po živote trilobitov

Cruziana Diplichnites

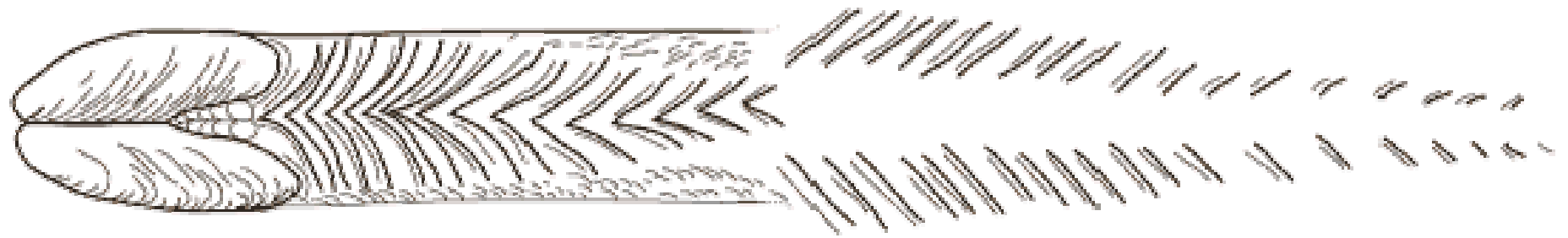
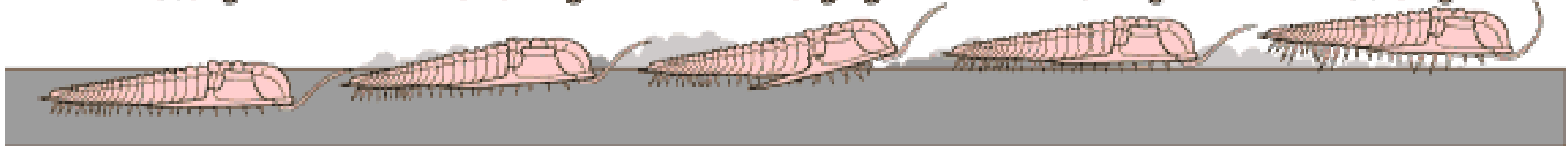
Resting

Furrowing

Emerging

Walking

Striding

Rusophycus

Cruziana

Diplichnites

Onychophora (pazúrikovce)

predkambrium-kambrium

- 12 rodov, 70 druhov
- Paralelná vývojová vetva – proar
- Červovité, valcovité telo,
  - 10-40 párov končatín, 1 pár – 1 článok
  - Končatiny bez nápadnej článkovitosti, zakončené 2 chitínovými pazúrikmi
- Hlava – 3 články, nezreteľne oddelená
  - Perorálny – 1 pár krátke tykadlá, oči
  - 2 postorálne – čeľuste a čeľustné hmatadlá
- Dýchanie – vzdušnice (trachey) – podkožný systém, vyúsťujúci na povrch tela

Evolúcia

- Pôvod – pravdepodobne z *Onychophora* (*Peripatus*)
- Prvé fosílné *Arthropoda*
  - Predkambrium Ediakarská fauna (*Praecambridium*, *Vendia*, *Vendomia*)
  - Kambrium Burgesské bridlice – vysoko diverzifikované, už 3 hlavné skupiny (*Trilobita*, *Chelicerata*, *Merostomata*) Dominujú panciernaté – 17 trilobitových druhov, 30 pancierových iných, množstvo nepancierových (*Burgessia*, *Marella*, *Canadaspis*)
  - Silúr – diverzifikácia suchozemských (*Arachnida*, *Myriapoda*, *Hexapoda*)
- Základné aspekty diferenciácie –
  - Predkambrium – plytké teplé moria
  - Kambrium - vznik panciera
  - Silúr – trachey, schopnosť lietať